

5. Sociální služby

Poskytování sociálních služeb v České republice je vymezeno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

Pro poskytování sociálních služeb jsou sociální poradenství, služby sociální péče a prevence. Rozlišujeme tři formy poskytování sociálních služeb:

- terénní – je uživateli poskytována v jeho přirozeném prostředí, na ulici (pečovatelská služba, osobní asistence, streetworking, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi apod.)
- ambulantní – uživatel dochází do zařízení poskytujícího sociální služby (nizkoprahové centrum pro děti a mládež, denní a týdenní stacionáře apod.)
- pobytová – služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb (domovy pro osoby se zdravotním postižením, azylové domy, chráněné bydlení, domy na půl cesty, nizkoprahová zařízení pro děti a mládež apod.).

Uživatelé sociálních služeb

V roce 2016 bylo v Ústeckém kraji poskytováno celkem 359 různých druhů sociálních služeb, jejich součástí byla např. 2 centra denních služeb, 19 denních stacionářů, 4 týdenní stacionáře, 33 domovů pro osoby se zdravotním postižením, 23 chráněných bydlení, 27 azylových domů, 3 domy na půl cesty, 40 nizkoprahových zařízení pro děti a mládež, 1 pracoviště rané péče, 1 terapeutická komunita, 65 sociálních poraden apod.

Pečovatelskou službu, která poskytuje osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby a je poskytována ve vymezeném čase, zaznamenala v Ústeckém kraji v posledních letech nárůst a v roce 2016 ji využívalo celkem 13 osob do 18 let věku.

Službu osobní asistence, která je poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby a je poskytována bez časového omezení, využívalo v roce 2016 v Ústeckém kraji celkem 24 mladistvých.

Odlehčovací služby, jejichž cílem je umožnit osobě pečující v domácím prostředí o osobu se sníženou soběstačností, s chronickým onemocněním nebo zdravotním postižením nezbytný odpočinek, využívalo v roce 2016 v Ústeckém kraji 19 osob do 18 let věku.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi byly v minulém roce poskytnuty 147 mladistvým. Tyto služby jsou poskytovány rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

V 9 případech byly osobám ve věku do 18 let poskytovány **tlumočnické služby**, které mají pomoci osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím.

V **azylových domech** v Ústeckém kraji našlo v roce 2016 útočiště celkem 190 dětí a mladistvých. Službu denních stacionářů využívalo 48 mladých klientů a pracoviště rané péče 47 osob do 18 let. Celkem 1 467 dětem do 18 let byla poskytnuta pomoc v **sociálních poradnách**.

Jednou z důležitých zařízení pro pomoc osobám, které se nacházejí v obtížné životní situaci (hádky nebo násilí v rodině, ve škole, problémy při hledání práce, nezaměstnanost v rodině apod.), problémy spojené s dospíváním, ohrožení vyloučením z běžného života (ztížený přístup k bydlení, službám, vzdělání, volnočasovým aktivitám apod.), dále ohrožení nežádoucími jevy jako jsou drogy, alkohol, automaty, šikana, případně trestná činnost jsou **nizkoprahová zařízení pro děti a mládež**. Tato zařízení poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně. V Ústeckém kraji využilo v roce 2016 tuto službu celkem 5 414 osob. Zřizovateli nizkoprahových zařízení pro děti a mládež byli v Ústeckém kraji mimo jiné např. římskokatolická církev – Oblastní charita v Mostě, Rumburku, v Ústí nad Labem, Farní charity v Litoměřicích a Roudnici nad Labem, dále se jedná o nestátní neziskové organizace a občanská sdružení -

Romano jasnica Trmice, Romské sdružení Indigo Děčín, Klub Magnet Dubí, eNcéčko Obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni, WHITE LIGHT I, z.ú. v Teplicích a v Rumburku.

V roce 2016 nebyly v Ústeckém kraji pro mladistvé do 18 let využívány služby tísňové péče, průvodcovské a předčitatelské služby ani podpora samostatného bydlení.

Příspěvek na péči využívalo v Ústeckém kraji v průměru 3,2 tisíce příjemců ve věku 1–17 let za měsíc. V porovnání s ostatními kraji to představovalo čtvrtou nejvyšší příčku, po Jihomoravském, Středočeském a Moravskoslezském kraji. Nejnižší počet příjemců byl v Karlovarském kraji (necelý 1 tisíc v průměru měsíčně).

Dávky státní sociální podpory a pěstounské péče, příspěvek na péči

Nárok na sociální dávky obecně mají občané a s nimi posuzovaní členové domácnosti, kteří mají trvalý pobyt na území České republiky, a občané Evropské unie. Nárok na dávku vzniká splněním konkrétních podmínek a podáním žádosti o přiznání dávky. V rámci státní sociální podpory lze získat rodičovský příspěvek, příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné a dávky pěstounské péče.

V roce 2016 bylo v Ústeckém kraji vyplaceno na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče celkem 3 639,8 mil. Kč. Téměř 45 % z celkové částky bylo vyplaceno na **rodičovský příspěvek**, na který má nárok rodič, jenž po celý kalendářní měsíc, celodenně a řádně pečuje o dítě do 4 let věku nebo o dítě do 10 let, je-li dítě dlouhodobě zdravotně postižené. V případě rodičovského příspěvku nejsou sledovány příjmy rodičů.

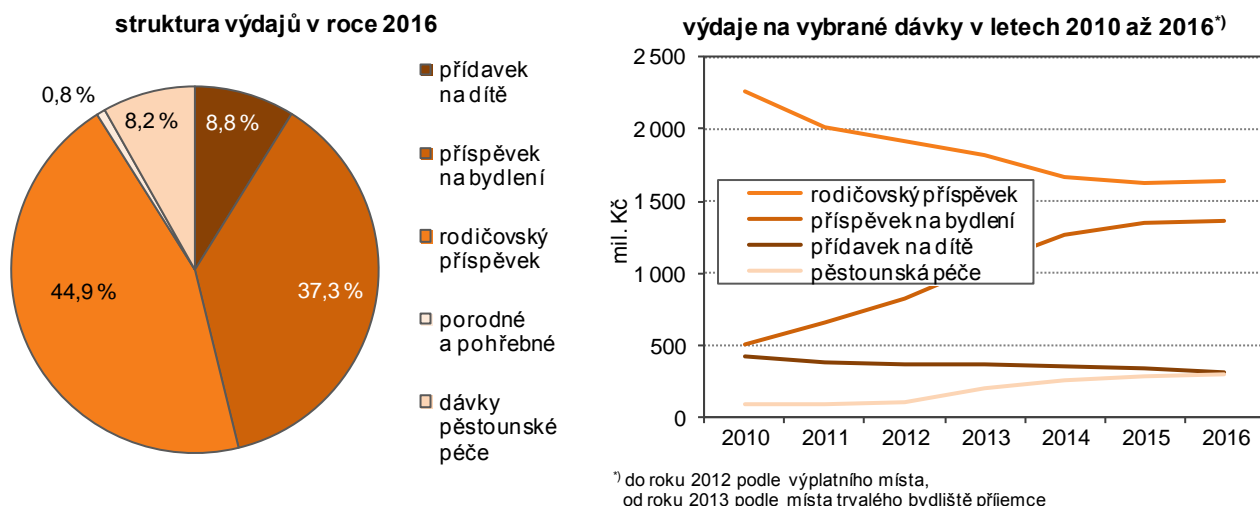
Druhou nejrozšířenější sociální podporou v Ústeckém kraji je příspěvek na bydlení, na ten má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu a jehož náklady na bydlení přesahují 30 % příjmů (v Praze 35 % příjmů) a zároveň jsou nižší než tzv. „normativní náklady“ stanovené zákonem. Příjem rodiny se zkoumá za předchozí kalendářní čtvrtletí a počítají se do něj i příspěvek na dítě a rodičovský příspěvek.

Přídavek na dítě, který je vyplácen rodinám, jejichž čistý příjem nepřesahuje 2,4násobek životního minima rodiny představoval ve struktuře výdajů na státní sociální podporu a pěstounskou péči v Ústeckém kraji necelých 9 %.

Z celkové částky na sociální dávky bylo na dávky pěstounské péče vyplaceno více než 8 %, necelých 1 % představovala částka na porodné a pohřebné.

Graf 5.1 Výdaje na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče v Ústeckém kraji

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

Z dlouhodobého pohledu se výdaje na jednotlivé dávky státní sociální podpory a pěstounské péče v Ústeckém kraji vyvíjely rozdílně. Částky na rodičovský příspěvek a přídavek na dítě měly klesající tendenci, u rodičovského příspěvku však došlo v loňském roce k mírnému zvýšení. Výdaje na příspěvek na bydlení a pěstounskou péči se od roku 2010 neustále zvyšovaly.

Z pohledu jednotlivých okresů Ústeckého kraje byl většinou vývoj obdobný jako v rámci celého kraje. Počet vyplacených dávek na přídávky na dítě i na rodičovský příspěvek meziročně klesaly s výjimkou okresu Louny v roce 2013, kde přídávky na dítě meziročně mírně vzrostly. Mírný meziroční nárůst u rodičovského příspěvku jsme zaznamenali v okrese Chomutov v roce 2016. Rozdílný vývoj od kraje jako celku byl u výdajů

na přídatky na dítě v roce 2013 v okresech Děčín a Louny, u nichž bylo vyplaceno více než v předchozím roce. U výdajů na rodičovský příspěvek spatřujeme opačný vývoj než v kraji v okrese Ústí nad Labem v roce 2015 (vyplatilo se více než v předchozím roce) a v okresech Louny a Teplice v roce 2016 (výdaje byly meziročně nižší než v předchozím roce na rozdíl od ostatních okresů i kraje celkem).

Vybrané dávky státní sociální podpory podle okresů

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	Počet vyplacených dávek (tis.)					Výdaje na dávky (tis. Kč)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Přídatky na dítě										
Ústecký kraj	625,4	616,0	600,3	570,9	540,5	371 327	367 244	358 095	339 726	321 330
v tom okresy:										
Děčín	118,3	117,7	113,6	107,2	100,9	70 417	70 473	68 000	63 945	59 934
Chomutov	93,0	92,0	91,9	88,6	84,7	55 183	54 639	54 631	52 642	50 302
Litoměřice	67,4	66,8	64,1	61,3	57,4	40 318	39 971	38 539	36 718	34 401
Louny	60,0	60,9	60,2	56,3	52,7	35 568	36 297	35 978	33 532	31 366
Most	103,1	102,6	98,8	95,0	92,6	61 112	60 958	58 894	56 541	55 046
Teplice	95,2	91,1	87,8	82,1	75,5	56 372	54 253	52 280	48 719	45 066
Ústí nad Labem	88,4	85,0	83,9	80,5	76,6	52 356	50 654	49 773	47 630	45 214
Rodičovský příspěvek										
Ústecký kraj	301,9	283,1	264,7	257,6	254,1	1 913 075	1 814 949	1 672 881	1 622 463	1 633 757
v tom okresy:										
Děčín	49,5	46,9	43,5	41,4	40,4	307 296	294 612	269 567	254 061	255 083
Chomutov	45,2	41,5	38,2	37,4	37,8	290 210	269 153	240 435	236 019	243 876
Litoměřice	42,7	41,2	38,7	37,2	36,9	283 708	276 892	260 934	248 502	249 910
Louny	32,6	30,0	28,1	27,6	27,1	212 510	198 740	181 986	176 478	175 891
Most	40,6	38,0	35,9	35,2	35,1	245 575	233 939	217 499	211 044	212 899
Teplice	46,6	44,0	40,8	39,4	38,1	292 504	280 172	254 198	247 233	244 318
Ústí nad Labem	44,8	41,5	39,4	39,4	38,8	281 273	261 441	248 262	249 127	251 780

Pěstounská péče a ústavní výchova

Náhradní rodinná péče (NRP) je poskytována dětem bez rodiny nebo dětem, které nemohou být z různých důvodů vychovávány ve své vlastní rodině. Dává dětem možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí, které – na rozdíl od ústavní péče – má pozitivní vliv na jejich psychomotorický a psychický vývoj. Náhradní rodinná péče se v České republice uskutečňuje ve čtyřech právních režimech: adopcí (tj. osvojením), poručenstvím a opatrovnictvím nebo pěstounstvím.

Pěstounská péče představuje náhradní rodinnou výchovu. Soud svěřuje dítě pěstounovi nebo do náhradní rodinné péče na jeho žádost v případech, kdy se o něj vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat. Dávky pěstounské péče jsou čtyři a jsou určeny ke krytí nákladů svěřených dětí, na odměnu pěstouna a další náklady spojené s touto péčí.

Pěstounská péče a ústavní výchova

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Děti v náhradní rodinné péči	788	1 705	2 075	1 857	2 239	2 329	2 464	2 359	2 576
na 1 000 osob ve věku 0–18 let	4,7	10,2	12,5	11,4	13,9	14,6	15,4	14,7	16,0
Děti s nařízenou ústavní výchovou	1 432	1 382	1 410	1 349	1 235	1 126	1 217	1 161	1 222
na 1 000 osob ve věku 0–18 let	8,5	8,2	8,5	8,3	7,7	7,0	7,6	7,2	7,6

Z dlouhodobého pohledu je patrné, že počet dětí v náhradní rodinné péči se v Ústeckém kraji zvyšoval. V roce 2016 bylo v náhradní péči rodin již více než 2,5 tisíce dětí, proti roku 2008 se jednalo o více než trojnásobek. Vzrostl rovněž počet dětí v rodinné péči v přepočtu na 1 000 osob ve věku 0–18 let, a to o 11,3 p.b.

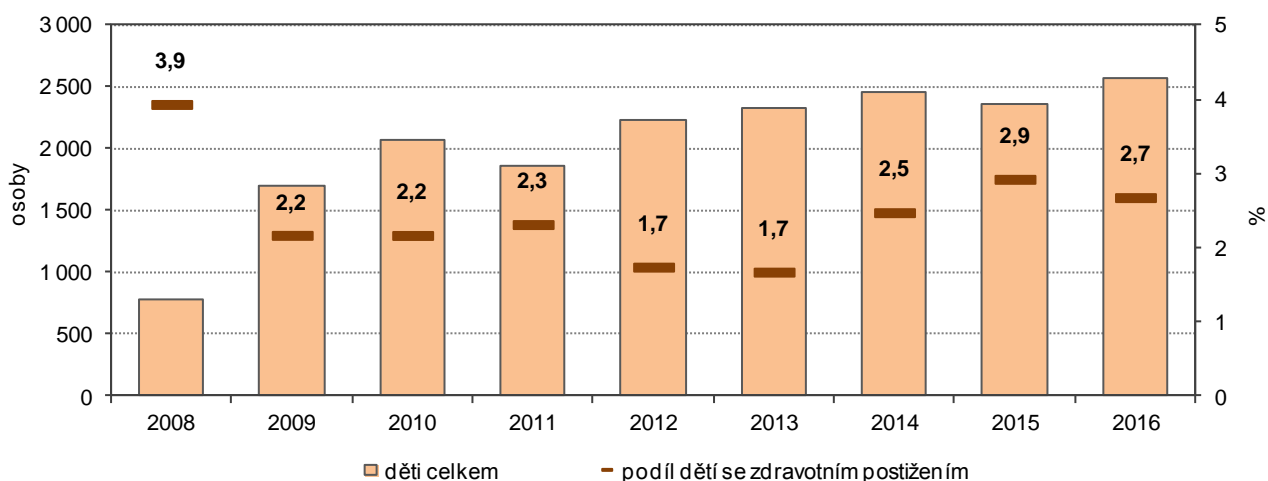
Do náhradní rodinné péče jsou svěřovány i děti se zdravotním postižením. Podíl zdravotně postižených dětí na celkovém počtu dětí v náhradní rodinné péči byl v Ústeckém kraji nejvyšší v roce 2008. V dalších letech mírně kolísal od 1,7 % v letech 2012 a 2013 až po 2,9 % v roce 2015.

Pozitivní vývoj jsme zaznamenali u dětí s nařízenou ústavní péčí. Jejich počet se od roku 2008 snížil téměř o 15 % a podíl dětí s nařízenou ústavní výchovou na 1 000 osob ve věku 0–18 let poklesl o 0,9 p.b.

Graf 5.2 Děti v náhradní rodinné péči v Ústeckém kraji

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

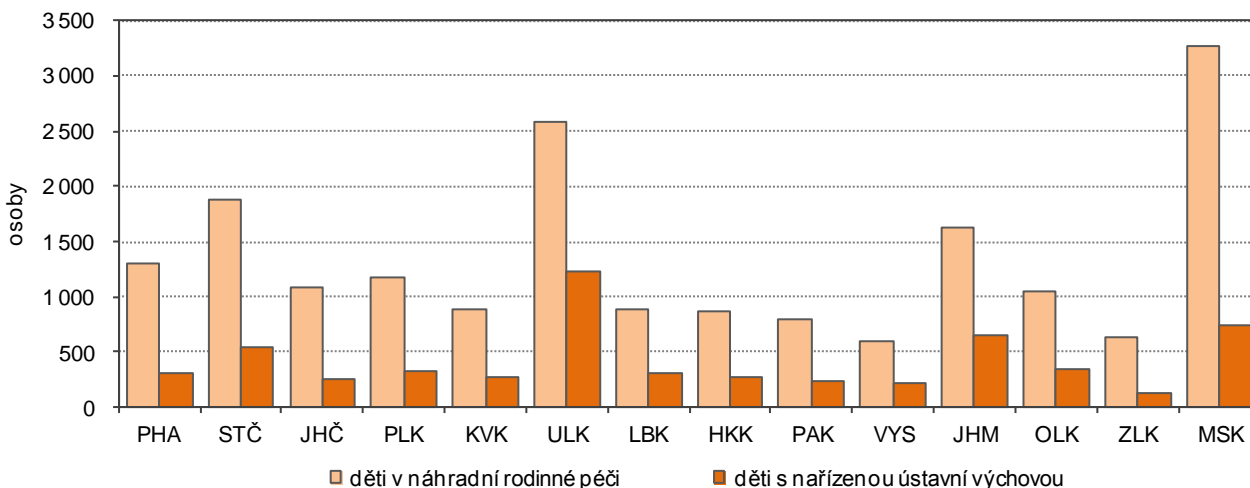
V mezikrajovém srovnání byl v roce 2016 počet dětí v náhradní rodinné péči v Ústeckém kraji druhý nejvyšší po Moravskoslezském kraji (3 270 osob). Nejméně dětí v pěstounské péči evidovali v Kraji Vysočina (598 dětí) a ve Zlínském kraji (628 dětí).

Ústavní výchova je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Počet dětí s nařízenou ústavní péčí byl v roce 2016 jednoznačně nejvyšší v Ústeckém kraji (1 222 osob), nejméně dětí v nařízené ústavní péči registrovali ve Zlínském kraji (127 osob).

Graf 5.3 Děti v náhradní rodinné péči a děti s nařízenou ústavní výchovou podle krajů v roce 2016

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

Sirotčí důchody

Nezaopatřené dítě nebo-li dítě, které nedokončilo povinnou školní docházku, nebo se soustavně připravuje na budoucí povolání má nejdéle do věku 26 let v případě zemřelého rodiče a pokud splňuje další podmínky, nárok na sirotčí důchod.

Z následující tabulky je patrné, že počet příjemců sirotčího důchodu v Ústeckém kraji postupně klesal, obdobný vývoj jsme zaznamenali většinou i u jednotlivých okresů kraje s následujícími výjimkami. K mírnému nárůstu došlo mezi roky 2012 a 2013 ve třech okresech - Děčín, Litoměřice a Teplice. O rok později se počet příjemců sirotčích důchodů meziročně zvýšil ve dvou okresech - Louny a Teplice.

Průměrná měsíční výše sirotčího důchodu rostla v Ústeckém kraji ve všech sledovaných letech. Obdobná situace byla téměř ve všech okresech kraje, s výjimkou okresu Louny v roce 2016, kdy došlo oproti předchozímu roku k mírnému poklesu průměrné výše měsíčního důchodu sirotků.

Sirotčí důchody podle okresů (prosinec)

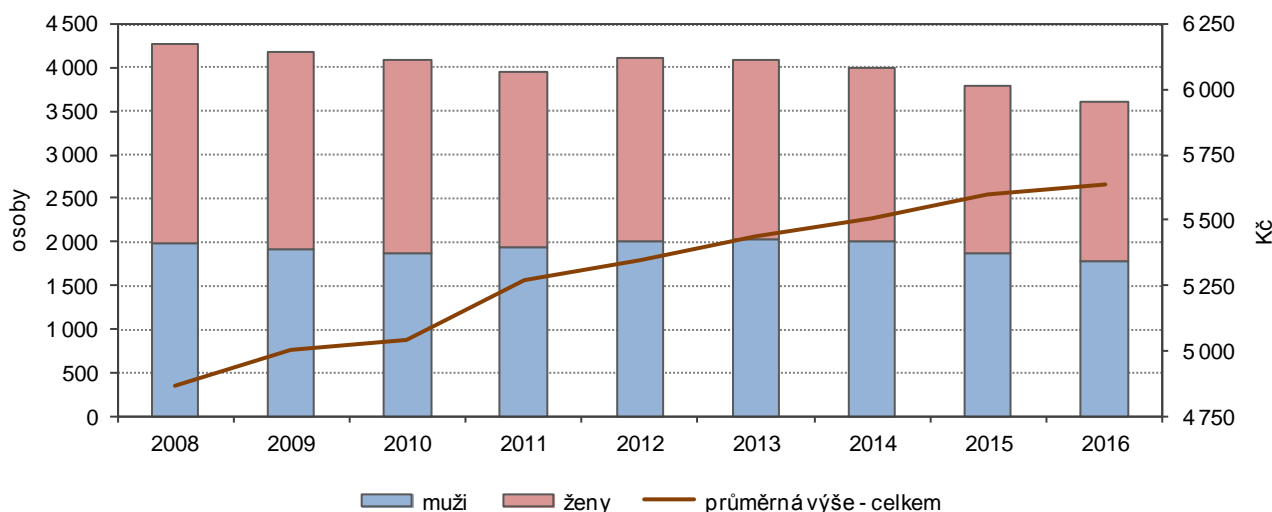
Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

	Příjemci					Průměrná měsíční výše (Kč)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Ústecký kraj	4 103	4 093	3 991	3 796	3 608	5 349	5 442	5 506	5 595	5 634
v tom okresy:										
Děčín	688	690	656	614	607	5 217	5 292	5 361	5 423	5 469
Chomutov	651	645	626	593	547	5 411	5 497	5 554	5 576	5 659
Litoměřice	576	588	564	549	535	5 320	5 475	5 549	5 706	5 724
Louny	368	368	377	362	357	5 452	5 474	5 528	5 553	5 523
Most	572	560	521	496	449	5 490	5 550	5 612	5 647	5 679
Teplice	624	630	652	632	597	5 250	5 374	5 461	5 643	5 687
Ústí nad Labem	624	612	595	550	516	5 368	5 471	5 515	5 621	5 684

Z pohledu obou pohlaví mírně převyšuje průměrný měsíční sirotčí důchod žen v Ústeckém kraji sirotčí důchod u mužů. Sirotčí důchod žen zároveň překračuje ve všech sledovaných letech průměrnou výši sirotčího důchodu za obě pohlaví.

Graf 5.4 Sirotčí důchody podle pohlaví v Ústeckém kraji (prosinec)

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

Držitelé průkazů zdravotně postižených

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Od počátku roku 2014 je možné průkaz osoby se zdravotním postižením získat pouze na základě samostatného řízení a posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení.

Podle míry funkčního postižení pohyblivosti a orientace se určuje druh označení průkazu symbolem:

- TP - osoba se středně těžkým postižením
- ZTP - osoba s těžkým postižením
- ZTP/P - osoba se zvláště těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce

Ke konci roku 2016 bylo v Ústeckém kraji celkem 26 353 držitelů průkazu o zdravotním postižením. Z toho bylo 1 669 osob do 18 let, což představovalo 6,3 %. Nejvyšší podíl mladistvých držitelů průkazu zdravotního postižení byl evidován v okrese Most (10 %), nejnižší podíl byl v okrese Chomutov (4,5 %).

Převažujícím druhem průkazu u osob se zdravotním postižením celkem byl průkaz ZTP pro osoby s těžkým postižením, za kraj se jednalo o 58,8 % držitelů průkazů. V okresech kraje se podíl pohyboval od 52,3 % v okrese Most po 65,9 % v okrese Teplice. Převažujícím druhem u mladistvých byl průkaz ZTP/P pro osoby

se zvláště těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce. V Ústeckém kraji se jednalo o 70,9 % osob se zdravotním postižením do 18 let. V okresech kraje se podíl pohyboval od 65,7 % v okrese Ústí nad Labem po 78,6 % v okrese Litoměřice.

Držitelé průkazů osob se zdravotním postižením v Ústeckém kraji k 31. 12. 2016

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	Držitelé průkazů		v tom podle druhu průkazu					
			TP		ZTP		ZTP/P	
	celkem	z toho do 18 let	celkem	z toho do 18 let	celkem	z toho do 18 let	celkem	z toho do 18 let
Ústecký kraj	26 353	1 669	2 091	85	15 504	401	8 758	1 183
v tom okresy:								
Děčín	5 906	334	317	9	3 403	104	2 186	221
Chomutov	3 433	205	406	14	1 892	46	1 135	145
Litoměřice	4 127	187	219	9	2 487	31	1 421	147
Louny	2 120	164	224	14	1 218	27	678	123
Most	3 109	311	333	7	1 625	90	1 151	214
Teplice	4 632	264	368	22	3 052	43	1 212	199
Ústí nad Labem	3 026	204	224	10	1 827	60	975	134

Podíl držitelů průkazu zdravotního postižení mladistvých do 18 let na celkovém počtu držitelů průkazů zdravotního postižení za celou ČR představoval 4,8 %, proti průměru za Ústecký kraj byl jejich podíl nižší o 1,5 p.b. V mezikrajovém srovnání byl podíl mladistvých držitelů průkazu zdravotního postižení v Ústeckém kraji nejvyšší spolu s držiteli v Karlovarském kraji. Nejméně osob se zdravotním postižením do 18 let na celkovém počtu osob se zdravotním postižením evidovali v Hl. m. Praze, v Kraji Vysočina a v Jihočeském kraji.

Graf 5.5 Držitelé průkazů osob se zdravotním postižením podle krajů k 31. 12. 2016

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

